

AZ ASPEKTUÁLIS JELENTÉS AZ IGEI JELENTÉSFAJTÁK RENDSZERÉBEN¹

PETE ISTVÁN

A jelentéstudomány különféle jelentésfajtákat ír le. KÁROLY SÁNDOR nemzetközi vonatkozásban is figyelmet keltő munkájában denotatív, szintaktikai, pragmatikus, lexikológiai, műfaji és nyelvrétegbeli jelentéseket különböztet meg². KIEFER FERENC rámutat, hogy az egyes jelentésfajták között nem húzhatók éles határok, s az sem mindig világos, hogy hányféle jelentésfajtát érdemes elkülöníteni. Ő 'első közelítésként' a denotatív, konnotatív, stilisztikai, érzelmi, átsugárzott, kollokációs és tematikus jelentésszétválogatást tartja elfogadhatónak³. A jelentésfajták áttekintését és számontartását megnehezíti az is, hogy a szakirodalomban ugyanazon típusú jelentés megjelölésére sokszor különböző műszavakat használnak, vagy pedig az egyes műszavak jelentése nem mindig azonos. Az elnevezésbeli és tartalmi eltérések ellenére is a fő jelentésfajták száma többnyire hat-hét. Én a szavak jelentésében lexikai (lexikális), nyelvtani és derivációs (szóképzésbeli) jelentést különítek el. A lexikai jelentésen belül viszont denotatív, fogalmi, nyelvi rendszertől függő (KIEFERNél ez nagyjából a kollokációs jelentés), stilisztikai, hangulati és érzelmi, kultúrkörhöz kapcsolódó, valamint tematikus (KIEFERTől eltérően ez nem a mondat téma-réma tagolásával, hanem egy témakörrel kapcsolatos) jelentéseket láttam célszerűnek elhatárolni. A nyelvtani jelentés pedig a szavak szófaji, lexikai-grammatikai, relációs, formális grammatikai, paradigmatis és valencia jegyeiből tevődik össze⁴. A lexikai jelentésfajták központi magja a jelentéstartalom általánosított denotatív-fogalmi jelentése. A többi jelentésfajta mintegy ráakodik erre a jelentésre.

Az igék denotatív-fogalmi jelentésében vannak szubsztanciális (tárgyakhoz és tulajdonságaikhoz kapcsolódó), nem szubsztanciális (cselekvésekhez és tulajdonságaikhoz kapcsolódó), temporális (idővel kapcsolatos) és aspektuális (a cselekvés lefolyásának módját jelölő) szemantikai jegyek. Ezeknek a szemantikai jegyeknek az elrendezése hierarchikus, rangsor szerinti.

1. Köszönetemet fejezem ki VELCSOV MÁRTONNÉNak a kéziratra tett hasznos észrevételeiért. A MNY. 1983/2 (137–149. o.) számában közölt cikkemnek a kiegészítése.
2. KÁROLY SÁNDOR, Általános és magyar jelentéstan. Bp. 1970, 74–94.
SÁNDOR KÁROLY, Semantica. Napoli. 1980.
3. KIEFER FERENC, Az előfeltevések elmélete. Bp. 1983, 84.
4. PETE ISTVÁN, Orosz-magyar egybevető szótan. Bp. TK, 1983, 5–12,

1. Az igék lexikai jelentésének a jeltárgyakra vonatkozó denotatív részét elsősorban a nem szubsztanciális szemantikai jegyek határozzák meg. Ezeknek a cselekvésekhez és tulajdonságaikhoz kapcsolódó szemantikai jegyeknek központi szerepük van az igék denotatív-fogalmi jelentésében⁵.

Az igék nem szubsztanciális szemantikai jegyein belül a legelvontabbak a cselekvések statikus (interminatív) és dinamikus (terminatív) létezésére utaló szemantikai jegyek. DEZSŐ LÁSZLÓ hangsúlyozza, hogy ezek a jegyek univerzálisak, és mint ilyeneknek fontos szerepük van a nyelvtani tipológiában s különösen az aspektuális jelentések leírásában⁶. (Nem véletlen, hogy a statikus és dinamikus igéket /stative and dynamic verbs/ megkülönböztetik az angol nyelv aspektusrendszerével foglalkozó munkákban is⁷).

A statikus igék jelentésében határozatlan vagy szakadatlan időtartam van. Rájuk a 'cselekvés' belső mozgásának, evolúciójának a hiánya a jellemző. A statikus igékhez sorolhatjuk:

- a létigéket: *van, létezik, magaslik, egzisztál, fennáll, leledzik* (pl. tévedésben), *tartalmaz, fekszik, hever, hasal, nyugszik, elterül* (terület, település), *áll, vesztegel, pang, szünetel, magasodik, emelkedik* (hegy), *függ, csüng, lóg, fityeg, lötyög* stb;
- a viszonyigéket: *tartozik, illik, áll* (vmiből), *birtokol, kell, rendelkezik* (vmivel) stb.

A statikus igék az oroszban és a magyarban mindig folyamatosak, az angolban pedig nincs folyamatos (v. progresszív) alakjuk. Pl. a *Budapest lies on both banks of the Danube* mondatban nem használhatjuk az *is lying* folyamatos igealakot.

A dinamikus igék képesek a cselekvést folyamatában, fejlődésében megjelelni. Ez a folyamat osztható, elaprózható, különböző fázisokra bontható, a cselekvés belső folyamatában időbeli, mennyiségbeli és a cselekvés eredményével kapcsolatos határpontok jöhetnek létre. Vagyis a dinamikus igéknek lehet határpontos és határpont nélküli használatuk⁸. A dinamikus igék csoportjába tartoznak:

- a tevékenységeket jelölő aktív igék: *dolgozik, játszik, tanul, ír, olvas, kérdez, ugat, fut, megy, jön* stb.
- történéseket jelölő inaktív igék: *történik, kattog, zakatol, zúg, esik, havazik, fagy, dörög, villámlik* stb.
- állapotváltozásokat jelölő igék: *nő, szépül, romlik, fejlődik, érik, változik, hanyatlik* stb.

A statikus és dinamikus igék között nem lehet éles határt húzni. Számos többjelentésű igének lehet statikus és dinamikus használata. Vö.: *Budapest a Duna*

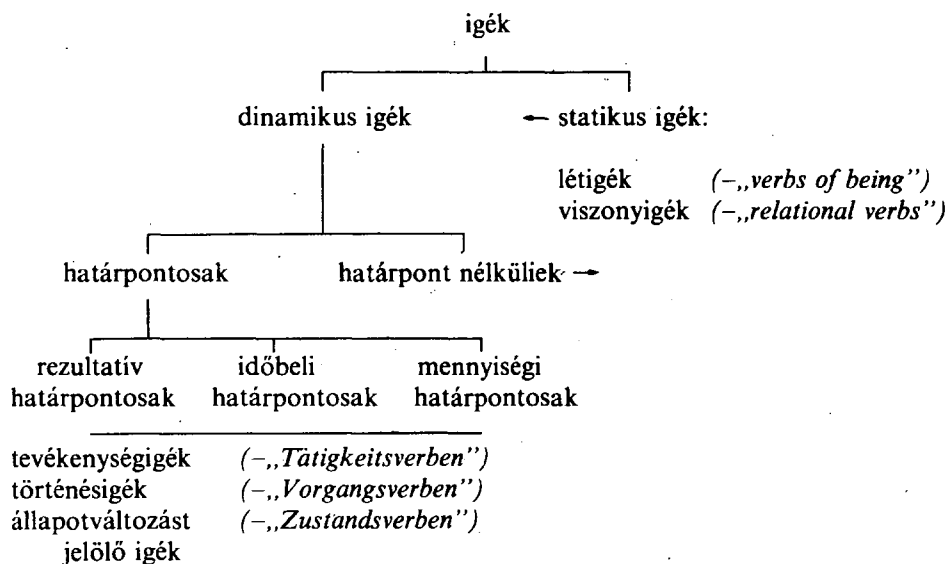
5. Vö.: Р.М. ГАЙСИНА, К семантической типологии глаголов русского языка. «Семантические классы русских глаголов», Свердловск, 1982, 16.
6. Л. ДЖЕ, Типологические вопросы русской аспектологии. «Аспектуальные и темпоральные значения в славянских языках». М. 1983, 4.
7. P. RANDOLPH QUIRK–SIDNEY GREENBAUM–GEOFFREY LEECH–JAN SVARTVIK, A Grammar of Contemporary English. London, 1978, 90.
8. Az orosz предельный — непределный szókat *határos* és *határ nélküli* módon is fordítják. Vö.: Orosz és szovjet általános nyelvészet. Szöveggyűjtemény. Szerkesztette DEZSŐ LÁSZLÓ és J. SZ. MASZLOV. Bp. 1983, 268.

partján fekszik — *A fiú az ágyon fekszik* (*The boy is lying on the bed*). *Távolabb hegyek emelkednek* — *A madár gyorsan emelkedik a levegőben*. *A beteg fél könyökre emelkedett*. Vö. a dinamikus jelentések határpont nélküli és határpontos használatát: *Péter írta/megírta a házi feladatot*. *Az árak emelkedtek/felemelkedtek*.

A statikus és dinamikus igék különböző nyelvekben a nyelvi rendszertől függően nem mindig esnek egybe. KIEFER FERENC indokolatlanul — feltehetőleg az angol nyelv hatására — a statikus igékhez sorolja a magyarban az értelmi (kognitív) vagy érzelmi állapotot jelölő igéket. Ezekből az igékből az angolban nem lehet folyamatos (progressive) alakot képeznünk, a magyarban és az oroszban is van azonban a cselekvés kezdetére utaló határpontos változatuk: *megtud, megismer, meglát, meghall, megszeret, meggyűlöl*. (KIEFER példái⁹).

Az eddig elmondottakat sematikusán így ábrázolhatjuk:

A cselekvésekkel és tulajdonságaikkal kapcsolatos szemantikai jegyek szerepe az igék denotatív-fogalmi jelentésében:

A létigéken, viszonyigéken, tevékenységigéken, történésigéken és állapotváltozást jelölő igéken belül további szemantikai alcsoportokat lehet megkülönböztetni. (A 'cselekvés' elnevezést az igei jelentésfajták összességének, az igének mint szóosztálynak a jelölésére használok. Vö.: „Wir werden im weiteren der Einfachheit halber die Begriffe 'Tätigkeit', 'Vorgang' und 'Zustand' in dem Oberbegriff 'Handlung' (действие) zusammenfassen und davon sprechen, dass das Verb eine Handlung als Prozess bezeichnet”¹⁰).

9. KIEFER FERENC, I. m. 147. o.

10. Die russische Sprache der Gegenwart. Band 2, Morphologie. Leipzig, 1975, S. 53,

2. A szubsztanciális szemantikai jegyek az igék denotatív-fogalmi jelentésének hierarchiájában a második réteget alkotják. Ezek a szemantikai jegyek alapján nem változtatják meg az igéknek a cselekvésekkel és azok tulajdonságaival kapcsolatos denotatív-fogalmi jelentését. A szubsztanciális szemantikai jegyek a cselekvésben résztvevő(k) minőségi, mennyiségi és funkcionális sajátosságait, valamint a beszédpартnerek tájékozottságát tükrözik v. tükrözhetik.

A cselekvésben résztvevők minőségi tulajdonságaik révén lehetnek személyek, állatok, növények, tárgyak, testrészek, természeti jelenségek. Vö.: *olvas, alszik, fial, bokrosodik* (a búza), *ég, rothad, viszket, zsibbad, dörög, esteledik*. Ezek a szemantikai jegyek elsősorban az igei személykategória realizálása szempontjából fontosak. Eszerint az igék — mint tudjuk — lehetnek személyesek és személytelenek. A személyes igék közül azok, amelyek cselekvője állat, növény, tárgy, testrész vagy természeti jelenség (ha nem személytelen), többnyire csak 3. személyben használatosak.

A cselekvésben résztvevők mennyiségi mutatói révén az igék lehetnek egy-, két- vagy több szubjektumúak (*megy, barátkozik, vitatkozik, gyülekezik, rajzik, nyüzsg*), egy-, két- vagy több objektumúak (*olvas, összevet, összehord*). A mennyiségi mutatóknak a számkategória realizálásában, annak funkcionális jelentésében van szerepük. Vö.: *Rajzik a méhcsalád. A marhabögöly nyáron rajzik. A csónakok százai rajzottak a vizen. Rajzottak körülötte az udvarlók. Rajzottak fejében a gondolatok*.

A cselekvésben résztvevők funkcionális sajátosságai révén ágensként, kauzátorként, állapotviselőként, viszonyok kiindulópontjaként, objektumként, insztrumentumként, címzettként, térbeli v. időbeli lokalizátorként stb. (egyes elméletekben 'aktánsként' vagy 'argumentumként') szerepelhetnek. A cselekvésben résztvevők funkcionális sajátosságai alapján megkülönböztetünk alanyos és alanytalan, tárgyas és tárgyatlan (vö. ELEKFI LÁSZLÓ)¹¹ igéket, továbbá nullavalenciájú (*Esteledik.*), egyvalenciájú (*Péter alszik.*), kétvalenciájú (*Péter olvassa a könyvet.*), háromvalenciájú (*Péter levelet ír mamájának.*), négyvalenciájú (*Péter vajat ken késével a kenyérre.*) igéket. A cselekvés résztvevőinek az alanyhoz való viszonya szerint cselekvő, visszaható, szenvedő, műveltető igefajtákat különböztetünk meg. (A magyarban mindegyik igefajtának van egy ható változata is).

A beszédpартnerek értesültségének foka szerint a cselekvésben résztvevő tárgyak lehetnek határozottak, határozatlanok vagy neutrálisak. Ha egy ilyen résztvevő a magyarban határozott névelős tárgyként szerepel a mondatban, vagy ezzel egyenértékű jelentése van, akkor ez az ige ragozásában is tükröződik. Vö.: *A tanuló olvas egy könyvet. — Egy tanuló könyvet olvas. — A tanuló/egy tanuló olvassa a könyvet. Ezt egy tanuló olvassa.*

3. Az igék a cselekvéseket (létezést, viszonyt, állapotot, történet, tevékenységet) — mint ismeretes — időbeli folyamatként jelölik. (Vö.: „Die lexikalisch-gram-

11. ELEKFI LÁSZLÓ, Az ige alanya és az alanytalan igék. Szempontok az igék jelentéstani rendszerezéséhez. Pais-Emlékkönyv. Bp. 1956, 219.

matische Allgemeinbedeutung der Verben besteht darin, dass sie einen Prozess, d. h. ein Geschehen in der Zeit, bezeichnen"¹². LOTZ JÁNOS az ige fő fogalmi jelentésének /Hauptbegriff/ az időtartamot /Dauer/ tekinti¹³. Az ige német /Zeitwort/ és lengyel /czasownik/ elnevezése is az idő fontos szerepére utal az igék szófaji jelentésében). A MMNYR. az idővel kapcsolatban „a cselekvés folyamatának a beszélő álláspontjához való viszonyítását” tartja fontosnak¹⁴. LOTZ JÁNOS érdemesnek tartja az ún. viszonyított idő elkülönítését is¹⁵. KIEFER FERENC szerint „az idő kategóriáján belül a két legalapvetőbb alkategória a külső idő és a belső idő. A külső idő a mondatot (= megnyilatkozást) a megnyilatkozás idejéhez viszonyítja. Otto Jespersen nyomán azt mondhatjuk, hogy a külső idő három fogalommal jellemezhető. Ez a három fogalom a Beszédidő, a Referenciaidő és az Eseményidő. A belső idő az az idő, amely alatt a szóban forgó folyamat, esemény lezajlik vagy a szóban forgó állapot fennáll”¹⁶. KIEFER osztályozásától némileg eltérően áttekinthetőbbnek tartom az oktatásban — talán jobban is tükrözi a nyelvi tényeket — a beszédidőtől függő jelen, múlt és jövő jelentésű önálló idő, a cselekvés idejét egy másik cselekvés idejéhez viszonyító relatív idő, a cselekvés időpontját az előbbiektől függően (*Tegnap találkoztam vele*) vagy függetlenül jelölő (*Kedden találkoztam/találkozom vele*) referenciaidő, a cselekvés időtartamának kezdeti vagy végpontját jelölő eseményidő (*Reggeltől dolgoztam/dolgozom. Reggelig dolgoztam/dolgozom. Reggelre kiderült/kiderül*) és a cselekvés időtartamát jelölő belső idő (*Két napig olvasta a könyvet. Két nap alatt elolvasta a könyvet*) megkülönböztetését. Egy tágabb oppozíció alapján időpontot jelölő külső időről (önálló idő, viszonyított idő, referenciaidő) és időtartamot jelölő (kiindulópont, végpont, folyamattartam) belső időről is beszélhetünk¹⁷.

4. Az aspektualitás a cselekvés lefolyásának időbeli, mennyiségi vagy eredményével kapcsolatos jellegét jelöli, az igék denotatív-fogalmi jelentését ilyen vonatkozásban kiegészíti. A cselekvés lefolyásának időbeli, mennyiségi és eredményével kapcsolatos szemantikai jegyei kölcsönhatásban vannak, ezeknek az egymáshoz való viszonyában jelentkező arányok határozzák meg az igék aspektualitását. Az egyes ige csoportok aspektuális jelentésében „a három alapvető szemantikai komponens fontossági sorrendjétől függően vagy a temporatív, vagy a kvantitatív, vagy pedig a rezultatív jelleg kerül előtérbe. Jelentéskeveredés esetén két funkció is válhat egyszerre meghatározóvá” — állapítja meg KRÉKITS JÓZSEF¹⁸.

12. WALTER JUNG, Grammatik der deutschen Sprache. Leipzig, 1968, 254,

13. JÁNOS LOTZ, Das ungarische Sprachsystem. Stockholm, 1939, 33, 42.

14. MMNYR, I. kötet, Bp., 1961, 201. o.

15. LOTZ JÁNOS, Szonettkoszorú a nyelvről. Bp. 1976, 166.

16. KIEFER FERENC, Az előfeltevések elmélete. Bp. 1983, 147, A magyar aspektusrendszer vázlata. ÁNYT. XV, 128. o.

17. Vö. PETE ISTVÁN, Orosz-magyar egybevető alaktan. Bp. 1983, TK, 65–81, Az időviszonyok kifejezése az orosz nyelvben a magyar nyelv tükrében. Bp. TK, 1976, 72. o.

18. KRÉKITS JÓZSEF, Lexikai és grammatikai jelentésváltozások az előképzős temporatív-terminatív orosz igékben. Szeged, 1981, KÉT, 6. o.

Az aspektualitáson belül korunk nyelvtudományában megkülönböztetik a cselekvésmódokat (akcióminőségek, способы действия, Aktionsarten, aspektual character of verb) és az ige szemléletet (aspectus, аспект, вид).

A cselekvésmódok olyan nyelvekben is lehetségesek, amelyekben nincs ige szemlélet. Ezekben a nyelvekben célszerű minden igtét a cselekvésmódok valamilyen csoportjába besorolni, aszerint, hogy milyen az ige denotatív-fogalmi jelentésében a temporális, kvantitatív és rezultatív szemantikai jegyek aránya. Ilyenkor a cselekvésmódok szemantikai-fogalmi aspektualitást képviselnek. Az egyes csoportokba vegyesen kerülhetnek olyan igeek, amelyeknek a morfológiai szerkezetében vannak vagy nincsenek az aspektualitás típusára utaló nyelvi elemek. Ez a helyzet a német nyelv nyelvtanaiban. (Vö.: „Viele Verben bringen allein durch ihre Bedeutung die Aktionsart zum Ausdruck”¹⁹). A MMNYR.-ben lényegében hasonló felfogás érvényesül (208-210. o.) A különböző cselekvésmódokhoz tartozó igeek jelentésében ilyenkor is felfedezhetünk a cselekvések határpontos vagy határpont nélküli voltára utaló elvont szemantikai jegyeket. (Ilyen szemantikai jegyek sokszor a nem származékszavak denotatív-fogalmi jelentésében is előfordulnak). Ezek alapján egyes német nyelvtanok a cselekvésminőségeket a befejezett (perfektív) és folyamatos (imperfektív) elvontabb kategóriák alá rendelik²⁰. A magyar nyelv nyelvtanaiban a befejezett és folyamatos akcióminőségek általában nem mint a cselekvésmódokat két nagy csoportra osztó elvontabb jelentésű kategóriák szerepelnek. (Ez alól csak a TEMESI-RÓNAY-VARGHA, Anyanyelvünk (Bp., 1955) című könyv kivétel).

Az olyan nyelvekben, amelyekben a cselekvésmódok mellett ige szemlélet is van, célszerű a cselekvésminőségeket lexikai-szemantikai szóképzési aspektualitásként felfognunk, s csak azokat az igeeket besorolnunk az aspektualitás valamelyik csoportjába, amelyek morfológiai szerkezetében derivációs jelentés utal a cselekvésmódra. Az analitikus módon képzett cselekvésminőségeket BONDARKO az aspektualitás perifériájához sorolja²¹. Pl.: *Elkezdett dolgozni.* WACHA BALÁZS elgondolásával ellentétben²² az igeek 'alkalmi' és 'általános' használatának lehetőségeit nem a cselekvésmódok, hanem elsősorban az időalakok transzpozíciója és az ige szemlélet keretében tárgyalnám. Pl.: *Az utcán egy gyereket vertek. Képzeld, Kovácsék verik a gyereket.* (Wacha példái). Úgy vélem, hogy akkor lépünk előbbre a problémák elrendezésében, ha az akcióminőségeket nyelvi elemmel külön jelölt szóképzési aspektualitásként fogjuk fel. (Mellesleg az orosz nyelvészek közül is mind többen ennek a felfogásnak a hívei az orosz nyelv vonatkozásában²³). További tüzetes kutatások kiindulópontjaként a következő akcióminőségek megkülönböztetését javaslom a magyarban:

19. GERHARD HELBIG-JOACHIM BUSCHA, Deutsche Grammatik. Leipzig, 1972, S. 69,
20. Ugyanott.
21. A. V. BONDARKO, A funkcionális szemantikai kategóriák: az aspektualitás. In: Orosz és szovjet általános nyelvészet. Bp. 1983, 285. o.
22. WACHA BALÁZS, Az „aspektualitás” és tanítása. Nyr., CV, 153-4, Vö. még: Az igeaspektusokról. MNy, LXXXII, 1.
23. Vö. Русская грамматика. Академия наук СССР, Москва, 1980, 596-604.

a) Elsősorban a cselekvés időbeli lefolyását jelölő akcióminőségek:

- mozzanatos igék: *pukkan, elpukkan, (el)csattan, csavarint, kurjant*;
- kezdő igék: *felsír, felkiált, megszeret, meglát, elkezd írni*;
- a cselekvés végét jelző finitív igék: *kivénül, kivirrad, elvirágozik, elharangoz, ledolgozza (a műszakot), leszolgálja (katonaéveit)*;
- tartós-huzamos történésű igék: *elcseveg, elbabrál, elfekszik, elszaladgál, elbeszélget, jön-megy, tesz-vesz*;
- a cselekvés folytatását jelölő igék: *továbbtanul, továbbalszik, továbbsszolgál, továbbél, továbbdolgozik, tovasiet, tovaszáll*;
- a cselekvés rövid időtartamára utaló igék: *átnéz, átszalad (a szomszédba)*.

b) Elsősorban a cselekvés lefolyásának elaprózottságát, szám- és intenzitásbeli vonatkozásait jelölő mennyiségi akcióminőségek:

- gyakorító (iteratív) igék: *fésülget, eladogat, hajlong, feszensz, sóhajtozik, üldögel, járkál, szaladgál, úszkál, mendékel*;
- a cselekvés kicsinyítését jelölő deminutív igék: *nevetgél, sirdogál, iszogat, tanulgat, eszeget, csipeget, borozgat*;
- a cselekvésnek a szükségesnél kevesebb mértékét jelölő igék: *alultáplál, alulexponál, lebecsül, leértékel, lenéz*;
- a cselekvés eltúlzott mértékét jelölő igék: *agyondicsér, agyonázik, túlér, túlbecsül, elsőz, elrémul, beboroz, ledorongol vkit, kitáncolja magát, feldicsér, felmagasztal*;
- a cselekvés totalitását jelölő igék: *bebarangol, bejárja /az országot/, átfázik, átérez. áthat, behálóz, beleizzad*;

c) Elsősorban a cselekvés eredményével kapcsolatos rezultatív akcióminőségek:

- térbeli határontra utaló igék: *kimegy, bemegy, átmegy, végigmegy, általmegy, felmegy, felmegy,előremegy, hazamegy, visszamegy, hátramegy, keresztülmegy, körülmegy*;
- a cselekvés nem teljes mértékű megvalósulásának fokát jelölő cselekvésmódok: *megemel, meggyengül, megereszkedik (a kötél), megbomlik (az egyensúly)*;
- a cselekvés helytelen eredményét jelölő cselekvésmódok: *elmér, elszab, elfuserál, elröhögi (a viccet)*.

Cselekvésminőségeket, ha szóképzési csoportoknak fogjuk fel őket, dinamikus jelentések alapján képezhetünk. Úgy tűnik, hogy az igéből történő verbális szóképzéseket célszerű az akcióminőségek rendszere alapján tárgyalnunk. A magyarban is perspektivikusnak látszik egy olyan vizsgálat, amelyet KRÉKITS JÓZSEF végzett az oroszban az egyes akcióminőségek metszéspontjainak a feltérképezésében²⁴. DEZSŐ LÁSZLÓ is utal rá, hogy pl. egyes igéknél megfigyelhető az iteratív jelentésnek a tartós-huzamos történéssel való kapcsolata²⁵. Vö.: *Minden nap átnézegeti az újságokat.* — *Egy fél óra alatt átnézegette a mai újságokat.* A mozzanatos igéket is

24. KRÉKITS JÓZSEF, Metszéspontok a perduratív és a delimitatív orosz igék jelentésében. JGYTF Tudományos Közleményei. Szeged, 1981, 91–98, Az ingresszív akcióminőségű orosz igék és magyar megfelelőik, JGYTF Tudományos Közleményei. Szeged, 1977, 95–106,

25. Л. ДЭЖЕ, I. м. 8–9. о.

használhatjuk gyakorító jelentésben: *Szeretett nagyokat kurjantani éjjel a boros asztalnál* (Krúdy). (Érdekes, hogy az angolban is lehetséges hasonló használata a mozzanatos igéknek. Vö.: *The child jumped for joy* (egyszer) — *The child was jumping for joy* (többször)²⁶.)

Az igeszemlélet „egy olyan nyelvtani oppozíció, amely szigorúan paradigmatis jellegű, az egész lexikát vagy annak elég széles körét magába foglalja, és egy lexikai jelentésen belül is jelentkezik, vagy legalábbis jelentkezhethet” — írja MASZLOV²⁷.

E felfogás alkalmazása a magyar nyelv vonatkozásában számos problémát vet fel.

DEZSŐ LÁSZLÓ szerint a magyarban nincs igeszemlélet, de vannak igeszemléletre emlékeztető képződmények (‘видовые образования’), amelyeknek képzése nem rendszeres, s ez is csak korlátozott számú ige esetében lehetséges²⁸. KIEFER FERENC megállapítja, hogy a magyarban „az igekötő alapvető funkciója a perfektiválás”²⁹. Ennek ellenére az aspektust nem az ige, hanem a mondat tulajdonságának tekinti. „Az ige alakján kívül döntő mértékben még a következő tényezők járulnak hozzá a mondat aspektusához: a) időhatározók, b) helyhatározók, c) az ige valenciastuktúrája (hány és milyen típusú argumentumokat kíván nyeg az ige), d) a főnévi csoportok szerkezete (határozott, határozatlan, zéró névelő)”³⁰. WACHA BALÁZS szerint az aspektus leírásakor a magyarban célszerű vizsgálni: a) az igetővek aspektuális értékét: *él-t, kap-ott*, b) az igetővek és az igekötők aspektuális összértékét: *le-hord-ta*, c) az igék, igetővek és különféle bővítményeik aspektuális összértékét, tekintettel a bővítmények alkategórizációjára is: *lop-ott szőlőt, lopta a szőlőnket*, d) több igés szerkezetet tartalmazó mondatok, mondatformák, szövegek jelentésszerkezetét a bennük szereplő igék, igés szerkezetek aspektuális jegyeinek függvényében: *Ült és olvasott — Leült és elolvasta a levelet*. „A rendszer fordított sorrendben tárható fel a legkönnyebben: több igés szerkezetet tartalmazó (összetett) mondatokban”³¹. Mint látjuk, WACHA és KIEFER javaslata nem áll távol egymástól. Nem tartom szerencsésnek az aspektusok ‘felülről lefelé’ történő megközelítését. Ez olyan módszer, mintha a főnevek számkategóriáját vagy az ige idő-, módkategóriáját az alaktani és mondattani szinten mutatkozó eltérések hatására ezentúl a mondat tulajdonságának tekintenénk. Nyelvtudományunk fejlődése nem igazolta azt a magyar nyelvtani hagyományt, amely a főnevek eseteit nem egy alaktani paradigmatis rendszerben írta le. KIEFER is elismeri, hogy „sokszor az ige alakja már meghatározza a mondat aspektusát”³². Nincsenek statisztikai adataim, de az a benyomásom, hogy az esetek többségében ez a „sokszor” érvényesül. KIEFER példái

26. RANDOLPH QUIRK et al. I. m: p. 96.

27. Ю.С. МАСЛОВ, Вопросы глагольного вида в современном зарубежном языкознании. Idézi A. V. BONDARKO. L. Orosz és szovjet általános nyelvészet. Bp. 1983, 284. o.

28. Л. ДЖЕ, I. m. 6. o.

29. KIEFER FERENC, Az előfeltevések elmélete. Bp. 1983, 163.

30. KIEFER FERENC, Idézett munkák, 149–150, 130. o.

31. WACHA BALÁZS, Az „aspektualitás” és tanítása. 155. 157. o.

32. KIEFER FERENC, I. m. 150. o., 130. o.

között pl. nem találtam olyat, amelyben egy befejezett jelentésű és alakú ige mondat szinten folyamatos lenne. Minden magyar igről meg lehetne állapítani mondat szint nélkül is, hogy az folyamatos vagy befejezett. Az igeszemléleti oppozíciónak ugyanis ez az első szintje.

Sokkal nehezebb a dolgunk az igeszemléleti oppozíció második szintjének, az igeszemléleti pároknak a vizsgálatánál. Ilyen igeszemléleti párok csak a dinamikus igék esetében lehetségesek. De nem minden dinamikus ige alkot szemléleti párt. (Az oroszban is az igéknek kb. csak a 70%-a páros szemléletű). Igazi szemléleti párokról akkor beszélünk, ha az ugyanazon lexikai jelentésen belül jelentkezik mint egy határpontos és egy határpont nélküli változat. Ezeket az ugyanazon lexikai jelentésen belül jelentkező folyamatos és befejezett változatokat a bolgár nyelvtudományban és lexikográfiában mindig önálló lexémáknak tekintették. Az orosz nyelvtudományban V. V. VINOGRADOV akadémikus felfogásának megfelelően ezeket a változatokat egy szó morfológiai alakjainak tekintették, az 1980-as akadémiai nyelvtanban pedig már önálló szavaknak. (Vö.: „Каждый член видовой пары является самостоятельным глаголом со своей исходной формой — инфинитивом”³³). Vagyis az igepárok így szóváltozatoknak tekinthetők.

MASZLOV idézetében nem találunk utalást az igeszemléleti párok megkülönböztető (invariáns) jelentésére. A páros igék kifejlődhetnek az eredményhatárral, az időhatárral és a mennyiségi határral kapcsolatban lévő cselekvésmódok alapján.

A magyarban és az oroszban is a leggyakrabban az eredményhatárral kapcsolatos akcióminőségek alapján beszélhetünk folyamatos és befejezett szemléleti párokról, ha a befejezett ige csak a cselekvés egészének, totalitásának jelölésében különbözik a folyamatos pártól. KIEFER a következő teszttel igazolja, hogy folyamatos és befejezett igepárral van dolgunk: *Péter nemcsak olvassa, hanem el is olvassa a könyvet.* — **Péter nemcsak látja, hanem meg is látja Annát.* (ÁNYT, XV. 133). Az ilyen tesztek típusainak számát lehet szaporítanunk. Pl.: *Péter magyarázta a tananyagot, de nem tudta megmagyarázni. Péter sokáig olvasta a könyvet, s végül is elolvasta.* Ezek a tesztek azonban nem olyan megbízhatóak a szemléletpárok meglétének az igazolására, mint ahogyan azt KIEFER gondolja. A történeteket és állapotváltozásokat jelölő igék egy részénél inkorrekt mondatokat nyerünk. Pl.: **Péter nemcsak nőtt, hanem meg is nőtt. *Az idő nemcsak változott, hanem meg is változott.* Továbbá csak az eredményhatárpontos aktív igék esetében alkalmazhatók. KIEFER pl. az aspektuspárokra ilyen példákat is hoz: *A vonat állt.* — *A vonat megállt.* (ÁNYT, XV. 131). *A kutya csóválja a farkát.* — *A kutya megcsóválja a farkát.* (ÁNYT, XV. 147). Az ilyen típusú aspektuspárokból a fenti tesztek nem lehet alkalmaznunk, illetve alkalmazásuk azt bizonyítaná, hogy ezek nem igeszemléleti párok. KIEFER elméletének ingatagságát bizonyítja, hogy a 133. oldalon megállapítja a tesztelés eredményeképpen, hogy a *lát* — *meglát* nem imperfektív — perfektív pár, a 143. lapon pedig azt olvashatjuk, hogy a *tud*, *ismer*, *lát*, *hall*, *szeret*, *gyűlöl* igék perfektív alakja a *megtud*, *megismer*, **meglát**... A folytatásból („Nincs

33. Русская грамматика. Академия наук СССР, Москва, 1980, 584. o.

perfektív párjuk a *létezik, tartalmaz, birtokol* igéknek”) világosan kitűnik, hogy K. szemléleti párokra gondolt. (Egy évvel korábban megjelent könyvének a 152. ill. 163. oldalán szószerint ugyanezt írja). A fő probléma a tesztek megbízhatatlanságán kívül az, hogy a nyelvészek csak az eredményhatárral kapcsolatos jelentéselágazásokat tekintik szemléleti párnak. Az itt vázolt elméleti alapok lehetővé teszik — ezt a nyelvi tények is támogatják —, hogy az idő- és mennyiségi határpontokkal kapcsolatos jelentés elágazások esetében is beszéljünk igeszemléleti párokról.

„Tudott dolog, hogy az aspektus szorosan összefügg az idő kategóriájával” — írja KIEFER (ÁNYT, XV. 127). Arról, hogy hogyan függ össze, már eltérőek a vélemények. A legegyszerűbb az az összefüggés, amely az orosz nyelvben létezik. A befejezett igéknek nincs külső beszédidőtől függő önálló időt vagy viszonyított időt jelölő összetett jövő idejű alakjuk. Sokan ennek alapján elvetik a magyarban az igeszemléleti párok létezését, mivel nyelvünkben a befejezett igéknek és a folyamatos igéknek a jövő idejű alakjai nem különböznek egymástól. A bolgárban a folyamatos és befejezett igéknek egyformán lehet összetett jövő idejük, mégsem tagadja senki az igeszemléleti párok létezését ebben a nyelvben. KIEFER meghatározása szerint „Az aspektus a szituációk belső időstruktúrája” (ÁNYT, XV. 130). A belső idő időtartamot jelöl. K. szerint „Az imperfektív és perfektív szituáció időstruktúrája közti leglényegesebb különbség.. az oszthatóság, illetőleg a nem oszthatóság” (ÁNYT, XV. 132). Az *Amikor Anna írja a leckét, nem szabad őt zavarni* mondat kapcsán megállapítja, hogy mialatt Anna írja a leckét, sok minden történhet. „Valaki beszélni vagy játszani akarhat vele, valaki születhet vagy meghalhat, megeredhet vagy elállhat az eső, stb.”. Ez a logikai okfejtés nem ad elég fogódzót az imperfektív és perfektív szituációk belső időstruktúrájának az elhatárolásához. Vö.: *Anna két óra hosszáig írta a leckéjét. — Anna két óra alatt megírta a leckéjét.* A belső időtartama az imperfektív és perfektív cselekvésnek ugyanaz, mindkét esetben megtörténhet mindaz, amit K. csak az imperfektív szituációk kapcsán tételez fel. A befejezett és folyamatos jelentésű időtartamot jelölő időhatározók használata a folyamatos és befejezett igék függvénye, nem pedig fordítva. K. nyelvi bizonyítékai sem meggyőzőek. Szerinte az *Amikor Anna írja a leckét* így folytatható: *mindig jön valaki, aztán hívja őt játszani, majd el akarja vinni moziba, majd..* Ez lényegében WACHA 1976-ban közzétett egyidejűségi elmélete, de nem annyira precíz megfogalmazásban. K. fenti mondatípusában lehet befejezett igéket is használni. Vö.: *Amikor elmentem hazulról, mindig becsuktam az ablakot.* (Mellesleg ez a példa jó bizonyíték arra, hogy mondat szinten az igeszemlélet jelentése befejezett igék esetében is ellentétbe kerülhet a magyarban is az ige mondaton kívüli szemléleti jelentésével). Az aspektusok kutatásában nem tartom előrelépésnek, ha a befejezett igék egységes egésznek tartott jelentését két részre bontjuk. (Vö.: *A fiúk két nap alatt elérték a hegycsúcsot.* „Nyilvánvaló azonban, hogy nem a hegycsúcs elérése tartott két napig, hanem az elérést megelőző folyamat: az elérés pillanatnyi”. /ÁNYT, XV. 134/). Nyelvtanainkban a mozzanatosnak nevezett befejezett igék jelentését — amelyek jelentésében egyébként nincs mozzanatosság — magyarázzák így, csak azért, hogy ’mozzanatosnak’ lehessen tekinteni őket. A nyelvi tények egyértelműen arról tudósítanak, hogy a csúcs elérése két napig tartott. (Vö. *Anna 10 év alatt megírta*

akadémiai doktori értekezését. Csak különös logikával lehetne azt állítanunk, hogy a megírás 'pillanatnyi' munka volt.). Vannak olyan mondataink, amelyeknek a belső időstruktúrája ismeretlen. Ennek ellenére nem jelent problémát az ige folyamatos v. befejezett voltának a megállapítása. (Vö.: *Anna kedden vizsgázott fizikából.* — *Anna kedden levizsgázott fizikából*).

KIEFER belső időstruktúra elméletének lenne alapja, ha az imperfektív szituációk duratívak, a perfektív szituációk pedig nem duratívak lennének. A perfektív szituációkról elismeri, hogy azok lehetnek duratívak és nem duratívak, az imperfektív szituációkat pedig „eleve duratívak”-nak tekinti. (ÁNYT, XV. 135.). Az *Egy pillanatig láttam a képernyőn* azt bizonyítja, hogy az imperfektív szituációk is lehetnek nem duratívak. E kérdésben azonban perdöntőnek tartom a mozzanatos szituációkkal kapcsolatos igék aspektusának az értékelését. K. a mozzanatos szituációkat automatikusan perfektíveknek fogja fel. (Az oroszban a mozzanatos igék valóban befejezettek). Helyesen állapítja meg, hogy a *moccan* — *megmoccan* igepár mindegyik tagja mozzanatos, pillanatnyi történést fejez ki, azt is jól érzi, hogy közöttük „szemléletbeli különbség” van, a *meg* igekötő nem felesleges. Kár, hogy nyelvi bizonyítékként nem „a szituációk belső időstruktúrájával” kapcsolatos befejezett és folyamatos időtartamú időhatározókat hozza a köztük lévő különbség érzékeltetésére. *A szék moccan egyet.* — *A szék megmoccan* példái nem alkalmasak a *moccan* és *megmoccan* igék szemléletének a vizsgálatára, mivel szövegkörnyezetük nem azonos (sajnos K. néha él ilyen „csellel”) s mondat szinten így a „két szituáció között nincs különbség perfektivitás szempontjából” (ÁNYT, XV. 146). Az igekötő nélküli mozzanatos igékkel a befejezett időtartamú határozókat nem lehet használni. Vö.: *Az öreg egy pillanatig nem moccan* — *Az öreg egy pillanat alatt megmoccan*. De WACHA egyidejűségi elmélete is az igekötő nélküli mozzanatos igék folyamatosságát igazolja a magyarban. (Vö.: *Az öreg tovább pipál, nem moccan* /ÉSZ., V. 9/. *Gondúzós borocska mellett* — *Vigan illan életem* /Petőfi/. A.. szoknya ütemesen, boszorkányos szabályossággal lendült körülötte /Krúdy/.)

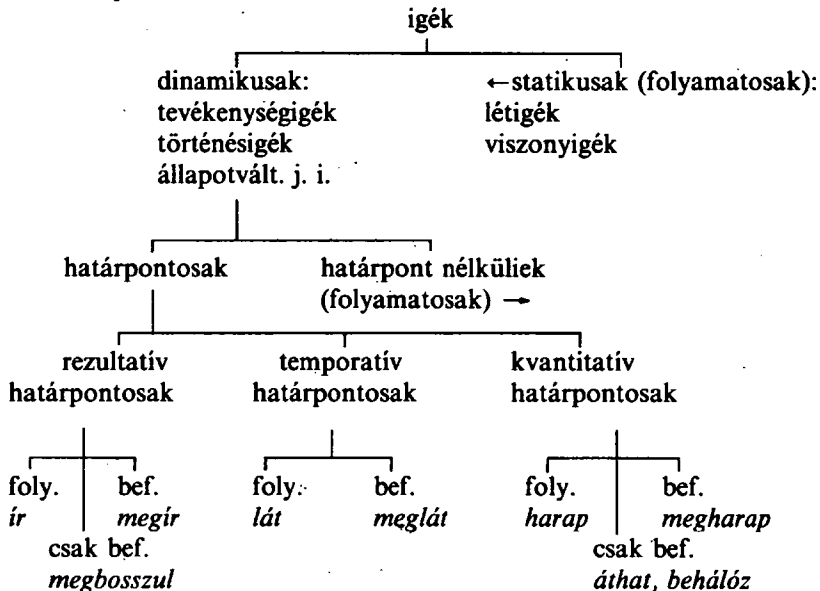
Az időtartam nem játszik szerepet abban, hogy egy ige folyamatos vagy befejezett. De nem is játszhat, mert az időtartam (Dauer) — mint láttuk — az igék denotatív-fogalmi jelentésének önálló eleme, nélküle az ige mint szófaj elképzelhetetlen. (Az oroszban a mozzanatos igék elsősorban a cselekvés kvantitatív tulajdonsága révén befejezettek). A cselekvés kezdetére utaló időhatárokat jelölő igéket és az ilyen határok nélküli alapigéket felfoghatjuk igeszemléleti pároknak: *sír* — *felsír, lát* — *meglát, szeret* — *megszeret, gyűlöl* — *meggyűlöl*. Az ilyen folyamatos és befejezett igéket azonos szövegkörnyezetben használhatjuk. (Vö.: *Szerettem/Megszerettem Annát*). Az előzőektől eltérő típusú teszttel itt is igazolhatjuk, hogy folyamatos és befejezett igepárral van dolgunk: *Sokáig nem láttam, de végül megláttam Annát a tömegben. Sokáig nem szerette a férjét, de végül is megszerette.*

A megáll, lefekszik, leül igék mozgást jelölnek és nem befejezett párpai az *áll, fekszik, ül* statikus igéknek. (Ezt orosz, bolgár és német ekvivalenseik is megerősítik).

KIEFER munkájának eredményeképpen módosításra szorul az a nézet, amely szerint „a magyarban az aspektus kiválasztásának nem kritériuma az egyszerűség vagy többszöriség, ismétlődés” (WACHA). KIEFER rámutat: „Ha az igekötő nélküli

ige habituális vagy iteratív jelentést hordoz — ehhez azonban hozzá kell tennünk: 'és nincs gyakorító képzője' —, akkor az igekötős ige 'egyszeri cselekvést, történet' fejez ki" (ÁNYT, XV. 147.). Igeszemléleti párok a magyarban tehát a kvantitativ határpontos jelentés alapján is kifejlődhetnek. Vö.: *A kutya csóválja a farkát* — *A kutya megcsóválja a farkát* (KIEFER). DE: *Nézegette a táskákat.* — *Megnézegette a táskákat.* (TESZT: *Kutyánk. amikor meglátott, mindig csóválta a farkát, most csak megcsóválta.*)

Az igeszemléleti párok helyét az igei jelentésfajták rendszerében sematikusan így ábrázolhatjuk:

Az igeszemléleti párok jelentésbeli különbségének az érzékeltetésére a legalkalmasabbak a kijelentő és kérdő mondatok múlt időben.

A tudományos kutatás és az oktatás metodikájának az felel meg a legjobban, ha először azonos szövegkörnyezetű minimális kontextusban, a szomszédos szavak ráhatása nélkül vizsgáljuk az igeszemléleti párok jelentését. Az első szemantikai oppozíció a cselekvés tényének és egészének a szembeállítását ugyanazon lexikai jelentésen belül. Vö.: *Takarítottál/Kitakarítottál ma? Kedden vizsgáztam/levizsgáztam.*

A következő lépés olyan szintaktikai szerkezetek kijelölése, amelyek megerősítik a minimális szerkezetekben használt igék folyamatos és befejezett jelentését. A magyarban ilyenek (de nem mindig!) a viszonyított idő egyidejűséget és nem egyidejűséget jelölő típusai (l. WACHA) (*Takarított és főzte az ebédet. Kitakarított és megfőzte az ebédet*), valamint a folyamatos és befejezett időtartamot jelölő határozók (*Fél óráig takarított. — Fél óra alatt kitakarított. Egész nap /reggel óta, reggeltől kezdve/ takarít — Egy fél óra múlva /egy fél órán belül, 5 órára/ kitakarít*).

Harmadik lépésként azokat a mondatokat vizsgáljuk, amelyekben a bővítőmények hatására az eddig folyamatos cselekvéseket jelölő alakokkal 'befejezett' jelentésű szerkezetet kapunk. Arra azonban itt is ügyelnünk kell, hogy a cselekvés tényének a közlésekor az igék ilyenkor is folyamatosak. Pl. *Olvastam egy könyvet. Olvastad ezt a könyvet?* A folyamatos ige használata itt azt jelenti, hogy előzetes, cselekvéshez kapcsolódó szituáció hiányában, a beszélő a cselekvés tényét közli. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne olvasta volna el a könyvet. (Vö.: *Eloľvastátok ezt a könyvet?* — *Ki olvasta közületek ezt a könyvet?* — kérdi a tanár az órán. Az oroszban hasonló a helyzet: *вы прочитали эту книгу?* — *Кто из вас читал эту книгу?*). A magyarban itt a legnehezebb egy egységes álláspontot kialakítani a nyelvészek között. A *reggel ittam/megittam 2 pohár tejet és elmentem hazulról* mondat típusok alapján azt mondhatjuk, hogy az *ittam 2 pohár tejet* és *megittam 2 pohár tejet* szerkezet egyformán befejezett. De én inkább hajlok egy olyan felfogás felé, amely szerint az *ittam 2 pohár tejet* szerkezet befejezett jelentésű, de benne az ige folyamatos, ugyanis — ahogy erre KÁROLY SÁNDOR találóan rámutat — „a magyarban a kommunikáció logikája érvényesül: ha már egyszer jelöltem a többes számot a számnévvvel, felesleges még egyszer jelölnöm”³⁴. A magyar igeszemléleti formák jelölésében a kommunikáció logikája számtalan esetben érvényesül. KÁROLY SÁNDOR e tételének alkalmazása nagyban megkönnyítené igeszemléleti rendszerünk kidolgozását. Ahogy nem mondjuk azt, hogy a *két tanuló* szerkezetben a főnév többes számban áll, vagy a *Tegnap megyek az utcán és látom, hogy egy kocsis veri a lovát* mondatban az igék múlt időben vannak, ugyanúgy az *ittam 2 pohár tejet, vettem egy könyvet* stb. szerkezetekben is jobb folyamatos igékről beszélnünk. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy mondat szinten nem lehet, illetve nincs ellentét az ige szemlélete és annak tartalma között. Ilyen jelenségekkel az oroszban is gyakran találkozunk, mivel ott az eredményhatárpontok és mennyiséghatárpontok szorosan összefüggnek és gyakran keresztezik egymást. (Vö.: *А Летом я вставлял в 6 часов, умывался, одевался, завтракал и шёл на работу* mondatban az igék folyamatosak, de kétségtelenül lezárt, 'befejezett' jelentésű ismétlődő cselekvéseket jelölnek. Magyar ekvivalenseikben pedig befejezett igéket használunk, mivel a kvantitatív határpontos igeszemléleti párok önállóak lehetnek, illetve rezultatív határpontos igéken nem jelöljük a cselekvés ismétlődését.)

Végezetül azokat a szituációkat vizsgáljuk meg, amikor az igeszemléleti formák használata neutralizálódhat, mindkét szemléleti formát használhatjuk. Ilyen esetekben a beszélő szabad választására van bízva valamelyik aspektus használata. WACHA BALÁZS hivatkozik HOLLÓSY BÉLÁRA, aki a beszélő szabad döntése mellett érvel az aspektushasználatban. Ez azonban az egész aspektusrendszerre nem érvényes. WACHA BALÁZS a 'hármass az igeszemlélet a magyarban' álláspontot alakította ki. (Vö.: *Szét szedte és eltette. Ahogy szedte / szét, megszurta a kezét. Szedte szét fél perc alatt is*³⁵). Hangsúlyosan közlő, emfatikus eredetű szituációban az igeszemléleti formák neutralizációjáról célszerűbb beszélnünk. Vö.: *reggel*

34. KÁROLY SÁNDOR, Általános és magyar jelentéstan. Bp. 1970, 31–32.

35. WACHA BALÁZS, I. m. 155. o.

ittam/megittam 2 pohár tejet és elmentem hazulról. Keltem föl hajnali háromkor is! — Fölkeltem hajnali háromkor is! Szedte szét fél perc alatt is. — Szétszedte fél perc alatt is. (A hátravetett igekötős 'folyamatos alakok' mintha a cselekvés ritkább előfordulásáról tudósítanának.)

DEZSŐ LÁSZLÓ megállapítja: „у венгров не имеется 'установки на вид' и возникают значительные трудности в усвоении видовой системы русского языка” (6). A magyaroknak nemcsak az igezméleltre de a főnevek ragozásának paradigmáira sincs 'elvi beállítottságuk'. Ez nyelvészeti képzésünk hiányosságai mellett a problémák összetettségének is a mutatója. Még nyelvtanárok körében is meglepetés erejével hat és hitetlenkedve fogadják azt az állítást, hogy a *Vettél be orvosságot?* és a *Bevetted az orvosságot?* mondatokban különbözik az ige aspektusa, mondván, hogy itt a tárgy határozottságában van a különbség. A kérdéssel foglalkozók mind rámutattak, hogy a tárgy határozottságának foka kapcsolatban van az igezmélellettel. Rendszerbeli összefüggések azonban azt is igazolják, hogy az ige aspektusa is különbözik. Vö.: *Vettél be az orvosságból?* *Bevetted az orvosságból?* *Olvastad/Elolvastad az újságot?* Külön probléma, hogy miért nem lehetséges: **Vettél be az orvosságot?* Éppen azért, mert *az orvosságot* határozott tárgy csak befejezett ige használatát teszi lehetővé. Ugyanilyen kétkedést vált ki, hogy a térbeli jelentésű igekötős igék folyamatos — befejezett oppozíciót fejezhetnek ki az igekötők szörendjétől függően, mondván; „ez a mondategység függvényeként jelentkező, speciális magyar szórendi sajátosság szembenállása”. E speciális magyar sajátosság meglétét nem tagadom, csak kiegészítem azzal, hogy ez bizonyos esetekben (ennek pontosítása külön cikk témája lehetne) folyamatos — befejezett oppozíciót fejez ki. Vö.: *Ment le a lépcsőn és fűtyörészett.* — *Lement a lépcsőn és fűtyörészett* (WACHA).

WACHA BALÁZS már az aspektualitás iskolai oktatásáról írt cikket. Hogy ez megvalósulhasson, előzőleg az alapelvekben, a tudományos kutatás szintjén, a kutatóknak jó lenne közös nevezőre jutniuk.

АСПЕКТУАЛЬНЫЕ ЗНАЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ГЛАГОЛНЫХ ЗНАЧЕНИЙ

ИШТВАН ПЕТЕ

В последнее время высказываются разные мнения о существовании вида в венгерском языке. Одни лингвисты считают, что в венгерском языке нет категоривида. Другие придерживаются мнения, согласно которому признак тотальности в русском языке проявляется в форме вида, а в венгерском — как видовое образование (Л. Дžжѐ). Третьи лингвисты — в том числе и автор статьи — высказывают мнение: в венгерском языке существует вид, который связан с результативными, временными и количественными способами действия. Результативные видовые пары различаются тотальностью и нетотальностью обозначения действия, временные видовые пары противопоставляют начало действия его процессу, количественные видовые пары обозначают единичность и повторяемость действия внутри одного денотативного значения глагола. Венгерская видовая система в большей степени напоминает болгарскую систему вида, чем русскую.